

USKRSNA PORUKA NADBISKUPA ZAGREBAČKOGA
KARDINALA JOSIPA BOZANIĆA

Draga braćo i sestre!

1. U hrvatskoj kulturi, budući da je snažno obilježena, a u mnogočemu i duboko prožeta kršćanskim vrijednotama, u svim njenim slojevima lako otkrivamo podudarnost sadržaja kršćanskih otajstava, rasporedbu vremena i običaje povezane s ritmom slavlja u skladu s katoličkim kalendarom, umjetničke izražaje i, neodvojivo, jezične izričaje hrvatskoga jezika koji upućuju na posebnost vjerničkoga i nacionalnoga identiteta.

U jeziku jednoga naroda sadržana je baština; u jeziku se nalazi jezgra koja ima snagu donositi plodove u susretu s novošću, ali čuvajući svoju prepoznatljivost. Jezik nije samo dio nekoga dogovorenoga načina komuniciranja, nego u njemu su, kako to stoljećima svjedoče najodličniji pisci i pjesnici hrvatskoga govornoga područja, sadržane životne istine, sažete vrijednote, osjećaji, ljudi i povijest naroda; u njemu je riznica radosti i nadanja, žalosti i tjeskoba, rada i molitve, suza i smijeha; u njemu se nalaze odgovori na pitanje kako se poima život i koji mu je smisao.

Zato nije slučajno da se iz te jezgre crpila snaga, jačalo i čuvalo zajedništvo, nakon kušnja iznova započinjalo i gradilo nakon raznih oblika razaranja. Jezik je polazište za učenje o tome tko smo, a to je polazište dragocjeno za obnovu obitelji, naroda i društva, za obnovu povjerenja i za sigurnost pouzdanja. To je osobito važno za nas, hrvatske vjernike, čija pisana i jezična kultura, kako svoje početke tako i svoje najveće dosege, očituje u povezanosti s vjerom u Boga, s Kristovim otajstvima, s molitvom i pobožnošću. U toj jezgri uvijek postoji klica i žar života koji je sigurnost i zalog budućnosti.

2. Uskrs je svetkovina koja vraća na same početke, dublje od ljudskih uvida, i seže dalje od onoga što čovjek može vidjeti i predvidjeti. Hrvatska jezična baština za tu stvarnost rabi riječ »otajstvo«. Otajstveno je ono što objavljuje smisao, ono što je skriveno neposrednomu uvidu i do čega se dolazi Božjim darom, a ne nekim vještinama i umijećima. Kršćanska vjera u svom središtu ima otajstvo Isusa Krista, Božje otajstvo koje je vjekovima bilo skriveno, naslućivano, željno iščekivano, da bi se konačno objavilo u utjelovljenoj Božjoj Riječi, u mucu, smrti i uskrsnuću Božjega Sina.

Nad otajstvom čovjek nema nadzora. Ono nije podvrgnuto njegovim planovima, nego objavljuje Božji plan s čovjekom i svijetom, nudeći suradnju i pokazujući da se ljudska sreća nalazi u prihvaćanju Božje volje, što je najveći izraz slobode čovjeka. Upravo se to nalazi sačuvano i dostupno u hrvatskom jeziku, u dvama teološkim pojmovima i dvjema bremenitim riječima koje su usvojene i šire od teološke terminologije: Vazam i spomen-čin.

3. Premda neki jezikoslovci drže da je riječ »Vazam« povezana s prestankom posta i ponovnim »uzimanjem«, blagovanjem hrane (poglavito mesa), ta je riječ izravnije vezana uz pojam Pashe, jer se hebrejska riječ »Pesah« i u latinskim prijevodima, očito čuvajući grčki izraz, kaže »Phase«, od čega je najvjerojatnije nastala i hrvatska riječ »Vazam«.

To nas upućuje na dubinu značenja i na starinu predaje, na korijene o kojima govori naš jezik. Dubina je vidljiva u činjenici da smo baštinici jednoga pojma koji ima hrvatsku izvornost, oslonjenu na hebrejski, grčki i latinski, dok drugi jezici izravno posuđuju te pojmove iz starih jezika.

Vazam se ne tiče samo proslave Uskrsnuća, nego cjeline otajstva Kristova prijelaza k Ocu, a to znači: njegovo predanje na posljednjoj večeri, žrtvu koju je podnio na Veliki petak, susret sa smrću koje se spominjemo na Veliku subotu te pobjedu nad smrću uskrsnoga jutra. U toj je riječi ne samo Isusov put, nego i naš prijelaz iz smrti u život u Kristu, u koga smo kršteni, u kome vjerom živimo i koji nam je rekao da tko vjeruje u njega, neće umrijeti nikada (usp. Iv 11, 26).

Taj otajstveni događaj ponovno posadašnjujemo u liturgijskim slavljinama, osobito u sakramentima, i to snagom Duha Svetoga. Rijetko koji jezik tako dobro izražava upravo to događanje kao što to čini hrvatski pojam »spomen-čin«, u kojemu se ne radi samo o sjećanju, o spomenu, nego o spomenu koji je djelatan, koji ostvaruje ono čega se spominje. Tako je prošli događaj protegnut na sadašnjost, njezin je dio kao dio Božje vječnosti, a ne samo zemaljske vremenitosti.

4. Braćo i sestre, ti teološki izričaji u pučkim su običajima ostavili snažan trag koji živi i u hrvatskoj jezičnoj kulturi. Izdvajam samo dva: pisanica i uskrsni krijes. Premda će se slični oblici običaja, vezanih uz značenje koje sadrži simbol jajeta ili pak plamena i

svjetla, naći u mnogim kulturama, kršćanstvo im je dalo posebno značenje vezano uz Vazam i uz Kristovo uskrsnuće.

Budući da je teško prereći ono što ljudsko »oko nije vidjelo ni uho čulo« (1 Kor 2, 9), novost u koju otajstva vjere i spoznaja vjerom uvode čovjeka, kršćanstvo je uobličilo u kulturološke izražaje. Tako je i jaje, simbol novoga života, postalo govornim znakom pučke kulture, a u hrvatskom jeziku dobilo je naziv – pisanica. Ljepota toga naziva leži u tome što povezuje pisanje, slikanje, risanje, šarenilo ljuske i sadržaj života koji ne umire. Krhka ljuska koja čuva život ispisuje se rukama vjernika, »ikonografa«, »slikopisaca«, koji pisanicama izražavaju brižnost i ljubav koju nose u sebi. Ona je namijenjena ili upućuje na zajedničko blagovanje, susret i radost dijeljenja plodova rada i duha.

Motivi na pisanicama su raznoliki, ali se najčešće tiču cvjetnih i biljnih motiva, raznih latica i listova. Ponekad su ispisani orisi životinja, kao što su pile, ptice i leptiri. No, u toj lepezi životne radosti ne nedostaju poveznice s tipičnim kršćanskim znakovima, kao što su euharistijski darovi: klas pšenice i vinova loza, a pred svima njima prvo mjesto ima motiv ispisanoga križa, od jednostavnih do urešenih oblika. On je istican u dekorativnim izražajima koji pripadaju prepoznatljivosti hrvatskoga nasljeđa. Dragi vjernici, kada bismo samo pozorna srca stali pred tu malenu simboličku stvarnost koju neosjetljivost za sadržaj može banalizirati, imali bismo itekako o čemu razmišljati, počevši od dara života, osobito dara djeteta, o krhkosti i slabašnosti koju treba čuvati i štiti, pa sve do nade koja samo naizgled miruje, ali je sposobna probiti i tvrdu koru životnih teškoća.

5. Uskrsni se krijes na selima marljivo pripremao, pogleda usmjerena prema Uskrsu. U nekim je krajevima nazvan po Vazmu: »vuzmica« ili »vuzmenka«. Sličan se oganj palio i u drugim prigodama, ali uskrsni je sačuvao posebnost te zato nosi i posebno vazmeno ime.

Taj je običaj jutarnjega ognja zacijelo odraz raznih kulturoloških slojeva. No, dobio je kršćansko značenje, kao odraz zore koja je prekretnica u povijesti svijeta, susreta sa Svjetlom koje nije dopustilo da svijet potone u tami zla i grijeha. Sjetimo se kako se u starini s vazmenoga bdjenja kući donosio žar blagoslovljenoga ognja na kojemu se palila uskrsna svijeća. Taj se žar unosio u domove, da bi ukućane, članove obitelji podsjećao na žar i onda kada se obiteljski odnosi pretvore u hladnoću, u umor i zamor; kada je potrebno

moliti žar Duha Svetoga da bi ljubav oživjela, da bude snage za traženje i davanje oproštenja, radi sloge i mira.

Taj osjećaj za dom svoj izražaj može imati u obiteljskoj zajednici upravo po vazmenom krijesu. To je prigoda za obiteljsku molitvu zahvale, za obnavljanje vjere, za radost i pjesmu. Ako se taj običaj prožme kršćanskim pristupom, on je izvrsna prigoda za učvršćivanje zajedništva, za poučavanje i odgajanje. Premda se čini da su neki običaji nepovratno potonuli u prošlost, kršćanska maštovitost ih može obnoviti ili im dati novi naglasak koji je primjeren sadašnjosti.

6. U Vazmu, kao vrelu novoga života, nalazi se moj odnos prema drugima, osobito siromašnima i svima koji su u potrebi, kao i prema stvorenomu svijetu. To pak uključuje i domovinu. Ona ima svoja ključna uporišta, među kojima je i jezik. Nažalost, kao što nam svjedoči daljnja i bliža prošlost, a jednako tako i neki suvremeni događaji kojima smo svjedoci, svaki put kada se želi razgraditi hrvatske vrjednote, udara se na kulturu i jezik, kao priprema za političke i vojne osvajačke pohode ili kao neki novi-stari, prikriveni pokušaj, nakon već neuspjelih geografskih asocijacija koje su u prošlom stoljeću završile nametnutim ratovima.

Živimo u vremenu snažnih kulturoloških promjena, susreta jezika i kultura, tradicija i nazora. Važno je stoga čuvati svoj nacionalni identitet upoznavajući vlastitu kulturu i biti odgajan u njezinu krilu, da bi se njezine vrjednote mogle prenositi drugima koji su otvoreni za plodonosan susret. Toj je razmjeni u konačnici cilj živjeti istinitost otajstva života koja je divno izražena u hrvatskom jeziku i kršćanskim običajima.

7. Pozorni na govor Duha Svetoga u slavlju Druge sinode Zagrebačke nadbiskupije, ove godine Uskrs slavimo i u ozračju Godine svetoga Josipa. Ako gore istaknuto razmotrimo u svjetlu života Zaručnika Blažene Djevice Marije, te će nam vrijednosti biti još jasnije. Sveti Josip je nositelj svetosti koja živi od otajstva Božjega plana; on utjelovljuje spomen-čin Božjih čudesnih djela koja vode prema vazmenomu Otkupljenju.

Molimo zato svetoga Josipa, nebeskoga zaštitnika naše domovine, da bdije nad obiteljskim domovima i nad cijelom Hrvatskom, učeći nas cijeniti materinski jezik po kojem nam Bog objavljuje svoju blizinu i radost novoga života. Pozvani smo svi, a

posebno oni kojima je povjerena odgovornost za našu domovinu, promicati hrvatsku kulturu i jezik te čuvati i sačuvati za buduće naraštaje hrvatske vode, zemlju i more.

Mislim i na sve hrvatske vjernike koji žive izvan hrvatske domovine, koje su različiti razlozi odveli od domovinskoga praga širom svijeta. Žarko molim sv. Josipa za sve njih, sa željom da se vrate svojoj domovini, a posebno da se iz Hrvatske ne odlazi.

Sve naše pojedinačne, obiteljske, crkvene, društvene i nacionalne nakane stavljam pred blaženoga Alojzija Stepinca, tumača najautentičnije hrvatske tradicije, koji je svojim životom, svojom hrabrošću i šutnjom i napokon svojom svetačkom smrću pokazao da je istinski svjedok evanđelja.

8. I na kraju, braćo i sestre, svima želim čestitati središnju Svetkovinu naše vjere. No, prije toga napominjem da i riječ »čestitati« i »čestitka« pripada dragocjenim riječima u hrvatskoj jezičnoj baštini, također duboko poveziva s našom vjerom.

Te su riječi građene na korijenu »čest« koji znači »dio«. On se preko starohrvatske glagoljske baštine nalazi i u našoj riječi »pričest«. Dakle, taj pojam temeljno znači »imati udjela«, biti dionikom. Čestitati nekome znači dijeliti s drugima ono što se čestita, dati sebe, biti sebedaran. Kako je to samo lijepo i nadahnjujuće, posebno za uskršno vrijeme! Naša vjera u uskrsnuće donosi najljepšu čestitku darivanjem sebe bližnjima.

Svima želim čestit Vazam i obilje uskrsne radosti u zajedništvu s bližnjima!

Vaš nadbiskup,

kardinal Josip Bozanić, v.r.

U Zagrebu, na Cvjetnicu, 9. travnja 2017. godine.